

sebno o leposlovnih sestavkih; med talentom in udejstvovanjem pričakovanja je mogočen prepad in nočemo si delati praznih iluzij. Vendar se je marsikatero pero v zborniku povzpelo nad nivo, ki ga navadno označujemo z besedo »čeden«. Kar nas navdaja s spoštovanjem, je resnost, ki je v teh ljudeh. Narodni in verski princip sta poudarjena najmočneje. Misli so polne načrtov za gradnjo bodočnosti, prepričanja in volje do dela za močno narodovo kulturo, ki usposobi tudi male narode, da so veliki. »Jednoga Smetanu trebali bismo i mi Hrvati. — ...Kada bi Hrvati imali jedan bogato ilustrovani umjetnički list, koji bi donosio ne samo reprodukcije umjetničkih slika, nego i sistematski obradjene članke o slikarstvu, kako to n. pr. donosi slovenski »Dom in Svet« — na taj bi se način obrazovao ukus publike i ona bi počela kupovati umjesto loših dućanskih slika umjetničke slike...» (V spisu »Kod Saše Santela« od prof. Vaca.) Take misli same so že pozitivno delo. — Jakševe pesmi so dobre, sploh je opaziti v vseh pesmih († Vjekoslav Brajan: »Bojnik« in »Pjesma pregaranja« ter Ypsilon: »Ko gledam...») trdno idejo v krepki obliki, četudi ni vsak verz popolnoma posrečen. Dve črtici Adolfine S(imsič), »Daj miru!« in »Vidina kazen« — prva polna čuvstva, druga tople pristrčnosti, se ne zdita začetniški — kdor je napisal tako lepe stavke in partije, kakršne so vmes, bo napisal tudi še kaj boljšega. Isto velja o Štefki L(eban), ki ima že precej rutine, le snov — »Jedan dan u Gorici za rata« — ni za leposlovni spis srečno izbrana, a je opis neprimerno boljši, nego so tisti, ki jih beremo dan za dnem. »Pestra narodnostna slika itd.« od dr. Tula, »Iz pisma mladoga učitelja« in »Ratne crtice sa sela« so stvari, ki bodo morda zanimala ta hip, a gredo s silno naglico mimo nas. Dragocenejši kot leposlovni, je gotovo znanstveni del, ki bo dobrodošel marsikomu še pozneje. Ni prostora, da bi omenil vsak članek posebej. Zanimala bosta spisa Vrlinov, Volčič (Slovenec) o Istri u »Novicama« in A. K., Slovenci v Istri. Dalje so zanimivi članki: Jakša: Narodna duša za vrijeme rata, F. Žic: Staroslovenska akademija u Krku, dr. Stojan Brajša: Prinosi za poznavanje Dobriline dobe, L. Sloković: Narodne poslovice i izrazi iz Sv. Petra u Šumi, F. Žic: Fraze i poslovice, A. Kalac: Neka pisma Volčicu. To je gradivo znanstvene vrednosti. Za danes zelo zanimiv in na prvem mestu je članek: »Rat u svijetlu kat. moralke«. Številni so še pedagoški članki in razna šolska poročila. Dopisi in Listek zaključujejo to po vsebini bogato knjigo. Spredaj ima sliko pokojnega učitelja Vjekoslava Brajana.

France Bevk.

Glasba.

Mozartov Requiem smo slišali dne 13. februarja t. l. v frančiškanski cerkvi. Proizvajala ga je »Glasbena Matica« s sodelovanjem godbe kr. hrvatskih domobrancev iz Zagreba. Na orgljah je spremljal g. Stanko Premrl, ki je po želji artističnega vodstva napravil tudi umetniško lepe, toda celotnemu vtisu brezkoristne pred- in medigre. Kot solisti so nastopali: g. Križaj s svojim izdatnim basom in globokim uživiljenjem v skladbo, gospa Lovšetova s svojim mehkim, ne velikim, pa tem bolj lahnim in zvonkim sopranom, gdčna Sadarjeva z obsežnim altom nenavadno

temnega kolorita. Ko se izvije sponam, ki ji glas še oklepajo, in si pribori tisto lahkoto v predavanju, kot smo jo občudovali pri gospe Lovšetovi, bo to alt ne tako pogostnih lastnosti. G. Kovač je od zadnjic tudi napredoval, dasi glasu do željene zaokroženosti še ni izenačil. Requiem je mnogo mogočneje učinkoval, kot pred letom v Unionovi dvorani. Vzroki bodo tile: predvsem mogočne orglje namesto harmonija, dalje veliko boljši orkester, ki se ni nikoli silil v ospredje, in navsezadnje tudi drugačna, boljša akustika ni tako malo pripomogla do sijajnega uspeha, ki ga je kalil samo neznosen preprič, da smo ga še tedne po kosteh nosili.

To o koncertu. Pa še eno o koncertu v cerkvi. Stalni »Dom in Svetov« referent je poročevalcu za ta slučaj naročil, naj pove, da bi sv. R. Telesa ne bilo treba iz cerkve umikati. — Res je. Omikani ljudje naj se, kamor pridejo, vedo kraju primerno dostojno vesti: če pridejo v posvečeno cerkev, kjer Bog prebiva, naj se tega zavedajo, ali vsaj ne žaliyo naj ne tistih, ki jim je cerkev s skrivnostnim tabernakelnom najsvečejši kraj na zemlji.

Poročevalcu samemu pa se zdi, da koncert v cerkvi brez vsake zveze z liturgijo pravzaprav ni stvar, ki bi bila posnemanja vredna. Če ni nobenega cerkvenega dejanja zraven in če se mora še sv. R. T. umekniti, da se more občinstvo čisto neženirano vesti v božji hiši, se zdi, kakor da se je cerkev izpremenila v prostor za zabavo, čeprav plemenito, pa je vendarle v prvi vrsti užitek, ne verskega, ampak umetniškega značaja. Če se torej tudi kaka obsežnejša umetnina proizvaja v cerkvi, naj se proizvaja v zvezi z liturgijo, ker le tako umetnina, za liturgijo pisana, oživi in jo tako doživimo, kakršno je umetnik ustvaril. Razmerje se mi zdi, kakor n. pr. med oltarjem v cerkvi ali pa v muzeju. Requiem torej pri pravi slovesni pontifikalni črni maši z veliko asistenco.

Kadar pa se v cerkvi proizvajajo dela, ki niso v nujni zvezi z liturgičnim dejanjem, takrat naj se pa vsaj nazadnje sklene z liturgičnim dejanjem, recimo z blagoslovom s presv. R. Telesom. Cela stvar bi dobila na tak način cerkvi primerno, pravo lice. Če se pa vse odstrani, kar bi nas moglo in moralo spominjati na cerkev kot liturgičen kraj, potem se zdi cerkev le še sredstvo, da se pridobi nekaj denarja; čeprav je ta odločen dobrodelnim namenom, se vendar vtihotaplja vsaj oddaljena podobnost s tem, o čemer piše sv. Janez (2, 12) in sv. Luka (19, 45). Res, da Requiem n. pr. tudi brez liturgije učinkuje in je kot umetnina sijajno učinkoval; toda čuvstvom, ki jih glasba rodi, se lahko različna vsebina daje. Ni nujno, da morajo biti ravno religiozna. V zvezi z liturgijo se ta namen gotovo lažje doseže, ker ga liturgija sama sili do zunanjega miru, ta pa je prvi pogoj notranje zbranosti.

Sploh pa vnovič: orglje v Unionovo dvorano, da se bodo mogli vsakršni koncerti v njej vršiti, in ne bo treba — ker koncertna dvorana nima orgelj — cerkvâ v ta namen rekvirirati.

Dr. Fr. Kimovec.

Matični koncerti 14., 15. in 16. februarja 1917. Matičnih koncertov, pri katerih se je kot glavna skladba izvajala P. Hugolin Sattnerjeva »Soči«.

kantata za soli, mešani zbor in veliki orkester, smo težko pričakovali: predvsem z ozirom na obsežno novo in hkrati aktualno glasbeno delo domačega skladatelja-mojstra, kakor tudi zato, ker so se koncerti vsled nepremagljivih ovir za en teden zakasnil.

Sattnerjeva »Soči« nadaljuje vrsto njegovih večjih glasbenih del: »Jeftejeva prisega«, oratorij »Vnebovzetje blažene Device Marije«, kantata »Oljki«, ter v marsičem prekaša prejšnja dela. Kot posebna vršina te skladbe se nam je takoj razodela izvrstna, tehnično visoko stoječa in živobarvna instrumentacija. Že uvod sam, v katerem skladatelj slika izvir, šumljanje in sploh tek Soče, najprej vesel in legak med tolminskimi gorami, potem žalosten in počasen po goriški ravnini, se razvija kot lepa, pestra simfonična slika. Istotako pozneje, nekako v drugem delu skladbe, ko je govor o viharju, groznem in strašnem. Tudi tukaj nastopa orkester izredno značilno in učinkujoče. Sploh treba poudariti, da tvori orkester v tej Sattnerjevi skladbi zelo važen faktor, osvetljuje vsakokratni položaj in tudi pogodi primerno občutje.

A končno je pri kantati vendar le vokalni del jedro. Tudi v »Soči« ima veliko vlogo. Uporabljen je mešani zbor in štirje solisti. Sattnerju, ki je ustvaril že nešteto lepih, pevnih cerkvenih in svetnih zborovih skladb, so se tudi v »Soči« zborove partije krasno posrečile. Zbori so krepki, izvečine lapidarni, pogosto tematično zasnovani in dokaj modernega lica. Kot posebno značilne domisleke v zboru omenjam sledeče:¹

Po altovskem samospevu

kateri motiv bi se smel razviti celo v daljši fugiran stavek, magari v fugo, prejšnje štiri takte homofonije bi pa lahko pogrešali.

Zadnja tema je zelo dobro izpeljana ter izdoni v veldramatičen klic:

¹ Citiram po rokopisni partituri, ki mi jo je g. skladatelj blagohotno prepustil v pregled.

Silno dramatično, morda še bolj kot ravno kar omenjeno zborovo mesto, učinkuje nekoliko preje se nahajajoči »passus« v basih brez vsakega spremljanja:

Med samospevi se odlikujeta altovski in basovski »A ko pridereš na ravnine...«, ki sta prava bisera kantate. Altovski, bolj mezzosopranski, ker seže do fis'', je kar moč gorke občuten ter enotno zložen. Basovski je resen, enako ali pa še bolj topel kot prejšnji; izrazit po ponavljajočih se padcih v kvarti, v značaju zares slovanski. Končni basovski samospev je veličastno dramatičen. Sopranski je v prvi polovici zelo markanten, pozneje pa nekoliko preveč razkosan. Tudi tenorski je bolj razdrobljen kot enoten: izpočetka mehak, v sredi nekako recitativen, potem zopet prikupljivo melodičen, na koncu nekoliko patetičen.

Nekateri tehnični nedostatki dela kot takega, ki mu celotne vrednosti sigurno ne manjšajo, a pazljivega poslušalca vendarle kolikortoliko motijo, bi bili sledeči. Orkestralni uvod je brezdvomno predolg; predolg zato, ker ima pravzaprav namen, uvesti zbor, a ga ravno vsled svoje dolgosti slabo uvede. Uvodna glasba bi nas morala pripraviti na navdušeno razpoloženje zbora, ki bo zdaj zdaj pozdravil Sočo: »Krasna si, bistra hči planin!« Toda predolg uvod, ki se proti koncu enkrat celo ustavi, potem pa iznova začne praviti to, kar je pravil začetkoma, nas nekako razočara, skoro vznemirja. Ta tehnični pogrešek bi se dal popraviti na dva načina: ali tako, da se cel uvod primerno skrajša, ali pa, da ga skladatelj preuredi v samostojno overturo, oziroma samostojen simfoničen stavek. — Konec kantate, ki nepričakovano prinese začetni motiv naše cesarske himne in izzveni v mirnem pp, se mi zdi nespreten in le škoduje učinku skladbe. Motiv, s katerim sopran v zboru konča: »ter tujce, zemlje lačne, vtôpi na dno razpenjenih valov« v kvinti navzdol, in ki ga koj nato povzamejo pozavne, ta bi — dosledno do konca izrabljen — napravil neprimerno večji vtis in zares krepak sklep. — Začetni motiv iz orkestralnega uvoda

naj bi se tudi pozneje tekom skladbe še kdaj prikazal, morda pri nastopu sopranskega samospeva. Istotako prvi stranski motiv v uvodu, ki ga v kratki epizodi prinese najprej rog, potem trobenta, potem prva violina

in hkrati nekatera lesna pihala, bi smel ohraniti v nadaljnjem razvoju skladbe večjo vlogo, tako kot je n. pr. dobro uporabljen drugi stranski motiv v sporednih tercah pozneje pri nastopu basovskega samosppeva. — Štirje solisti, od katerih je edino bas večkrat zaposlen, ostali pa le po enkrat, so vsekako odveč. A če so že enkrat tu, naj imajo kaj dela! Vsaj v enem kvartetu, proti koncu kje, naj bi še nastopili. Zadostovala bi pa dva solista čezincez.

Izvajanje kantate pod vodstvom gosp. koncertnega vodje Mateja Hubada je bilo za sedanje neugodne razmere, če pomislimo, da je bilo mogoče imeti s celim aparatom samo eno skušnjo, primeroma jako dobro. Reči pa moram, da je kantata bodisi sama kot taka, bodisi z ozirom na izvajanje napravila na občinstvo drugi večer veliko ugodnejši vtis kot prvi večer. Sploh je bil koncert drugi večer — tako se splošno sodi — najlepši. Pevski zbor »Glasbene Matice« je skladbo temeljito naštudiral in jo popolnoma obvladal. Orkester kraljeve hrvatske domobranske glasbe iz Zagreba je bil eden najboljših, kar jih je v zadnjih sezonah sodelovalo pri matičnih koncertih.

Kot solisti so sodelovali in pripomogli do lepega uspeha: gospa Pavla Lovšetova iz Novega mesta (sopran), gospodična Jelica Sadar (alt), g. Leopold Kovač (tenor) in g. operni pevec Josip Križaj iz Zagreba (bas), kot solistinja na harfi gospodična Alojzija Holubova iz Zagreba. Gdčna Sadarjeva se je pri teh koncertih širšemu občinstvu prvič predstavila in se nadejamo dobiti v njej polagoma prav izborno domačo moč. Ostali pevski solisti so nam ljubi znanci že od prej. Izmed njih je imel največ prilike pokazati svoje zmožnosti g. Križaj, ki nas je v resnici močno zadovoljil.

Ostale skladbe, ki so se izvajale pri omenjenih treh koncertih, so bile: S. Handova »Svečana hrvatska overtura« za orkester, Chopinova »Poloneza«, Lisztova »Parafraza Verdijeve opere Rigoletto« in istega skladatelja »Tarentella Napoli« za klavir, moja »Kranjska zopet z Avstrijo« (1813—1913) za mešani zbor, bariton in orkester, dr. A. Schwabova »Zlata kanglica« za sopran, mešani zbor in orkester ter A. Dvořakov 149. psalm »Nova pesem Stvarnika proslavi« za mešani zbor in orkester.

Handova overtura je pravzaprav spretno zložen in lepo instrumentiran venček raznih hrvatskih, resnobnih in veselih popevk in se konča z dobro uvedeno in do velikega viška izpeljano himno »Liepa naša domovina«. Orkester jo je vsakikrat precizno izvajal pod vodstvom svojega kapelnika g. Ivana Muhvića. V klavirskih skladbah je gostoval g. Dragotin Simon iz Zagreba ter nam s svojo tehnično dovršeno in z bogatim notranjim čuvstvom prepojeno igro nudil izredne glasbene užitke. Tudi ostale skladbe za zbor in orkester: moja, dr. Schwabova in dr. Dvořakova so bodisi kot nekaj okvir Sattnerjevi »Soči«, bodisi vsaka zase po svoje pomagale izpolniti in povečati sijaj koncertov.

*

Ondričkov koncert. C. in kr. avstrijskega komornega virtuozu Frana Ondrička smo po daljšem

presledku zopet slišali in uživali v Ljubljani v koncertu 25. januarja 1917.

Ko je Ondriček že pred več desetletji kot violinski virtuos nastopal, ni še imel kaj prida tekmecev. Polagoma se jih je nabralo precejšnje število, celo med njegovimi rojaki Čehi so se pojavili nekateri: Kocian, Kubelik. In začelo se nam je zadnji čas zdeti, da utegne zvezda Ondričkove slave vsled tega kolikortoliko zatemneti. Toda ne. Kajti ko smo po mnogih koncertih drugih violinskih virtuozov slišali zopet Ondrička, smo spoznali, kako v vsakem oziru dovršena, zrela, umerjena, naravnost klasična je ravno njegova igra.

V Mendelssohnovem koncertu za gosli v E-molu, ki ga je izvajal kot prvo točko svojega samostojnega koncerta, se nam je mojster v prvem stavku zdel sicer nekam hlade; koj v drugem, pevnem in v glasbenem oziru izredno izrazitem stavku pa so mehki, topli glasovi, prihajajoči iz njegovega dragocenega instrumenta, vzbujali tudi v nas že gorko življenje in sočutenje. Z veliko bravuro je sledil potem še tretji, sila težki, gibčni stavek. V Bachovi mirni, kontrapunktično zasnovani ariji smo se čutili v cerkvi: zakaj neka sveta tišina, resnoba in hkrati blaženost nas je objemala od prvega do zadnjega takta te skladbe. V Wieniawskega »Rondo scherzoso« pa so švigale iskre, šumelo in kipele je veselja in smeja. Blažilo nas je božal Chopinov Nocturno, vseskozi plemenit kakor Chopinova glasba sploh. V lastni prireditvi Smetanove polke iz opere »Prodana nevesta« in v lastni daljši skladbi: »Češki rapsodiji«, zanimivi po samoraslih slovanskih ritmih in po lepo uporabljenih čeških motivih, zlasti Škroupove znane pesmi »Kje dom je moj?«, je mojster Ondriček odprl kot za slovo še enkrat celo zakladnico svojega bogatega, občudovanja vrednega tehniškega znanja in globokega glasbenega umevanja ter briljantno zaključil svoj izbrani spored. — Tudi v namečkih je bil radodaren. — In še eno besedo o njegovem igranju. V posebno hvalo mu moramo šteti zlasti to, da izjavlja iz violine tone tudi v najvišjih in najbolj kočljivih legah ne le kar moč čisto, ampak tudi polno, krepko, široko kot morda ne kmalu kateri drugi.

Njegov mladi spremljevalec na klavirju, gospod Polgath, je po poklicu pravzaprav violinist, in sicer Ondričkov učenec. Je pa hkrati tudi kot pianist kar dober in vrlo poraben. Mojster Ondriček se nikakor ni zmotil v presoji njegovih pianistovskih in splošnoglasbenih zmožnosti, ki si ga je vsled izgube v vojski padlega prejšnjega stalnega spremljevalca izbral sedaj za pomočnika na svojih umetniških potovanjih.

Stanko Premrl.

To in ono.

Anarhija v slovenski pisavi.

Nekaj let že opazujemo nekateri, ki še malo slovensko znamo, kakó se naš jezik po časnikih in knjigah neusmiljeno pači. Le predolgo smo molčali. Pričakovali smo, da se bo oglasil kak bolj poklican mož za to. Mi namreč, ki s tem pačenjem nismo zadovoljni, nismo jezikoslovci po poklicu. Jezik nam ni predmet raziskavanja, pač pa ga ljubimo. Oteli smo si iz prejšnjih v tem